

ELŐSZÓ

Sajátos tudományos vállalkozás eredményét tartja kezében az olvasó, ez a kötet ugyanis elsősorban, de nem kizárólagosan szól a rímről. Olyan tudományos elmélet bemutatására teszek kísérletet, amely több szempontból is a rím, illetve általában a poétikai struktúrákról korábban folytatott diskurzus megújítását kezdeményezi. A rím mint verbális konstrukció összetett működésének modellálása a kognitív nyelvészet eszközeivel lehetőséget nyújt a poétikusság, valamint a líraiság irodalomelméleti alapfogalmainak (újra)értelmezésére, megvalósítva a hatékony interdiszciplináris diskurzust, amely a poétikai kutatások célja, de egyben szükségszerű módszertana is. Másfelől nemcsak a vizsgált jelenségnek, azaz a rímnek a kognitív nyelvészeti magyarázatát részletezem a következő oldalakon, hanem magának a vizsgálatnak a kiindulópontját is kifejtetté és reflektálttá teszem. A magyar tudományosságban ugyanis a rím a verstani szakirodalomban került ez idáig tárgyalásra, a verstan vált a rímelmélet autentikus diszciplináris közegévé, ez pedig a rím hangzástényezőként történő értelmezését eredményezte, háttérbe tolva azt a sajátos jelentéskezdeményező potenciált, amely a rím működését jellemzi. Éppen ezért a rímet a nyelvtudomány eszközeivel vizsgálni kívánó kutatónak olyan adekvát diszciplináris kiindulópontot kell konstruálnia, amelyből bemutathatóvá tehető a rímjelentés kialakulásának szerkezeti és műveleti aspektusai, azok azonban nem fedik el a fonológiai szerveződést, sőt, azzal összekapcsolva válik magyarázhatóvá a rím struktúrája. A kognitív nyelvészet, amely funkcionális nyelvelméleti háttérfeltevéseiből következően a nyelvi szerkezetek szemantikai motiváltságát helyezi előtérbe a magyarázat során, alkalmas perspektívát kínál a rím nyelvtudományi modelljének kidolgozásához, ám a poétikai szerkezetek kognitív nyelvészeti modellálásához magát a kognitív poétikai kiindulópontot is ki kell dolgozni, részben a kognitív poétikai kutatások nemzetközi heterogenitásából, részben kismértékű hazai ismertségéből következően. A tárgy tudományos és a metatudományos szinten történő, kölcsönösen összekapcsolódó, egymásra is reflektáló elméletalkotás folyamata biztosítja a kidolgozott modell diszkurzív nyitottságát más megközelítések irányába, ám egyben meg is határozza a kutató lehetőségeit, hiszen a vizsgálat előfeltevérendszerének és módszertanának kialakítását is szükségessé teszi. A kognitív nyelvészetben bevett metaforával élve, nemcsak az elmélet lehorgonyzásának, hanem a horgony kijelölésének feladata is a kutatóra hárul.

Éppen ezért tekintem a kötetet a kognitív poétikai rímelmélet megalapozásának. Nevezhető akár kísérletnek is, amely arra irányul, hogy lehetséges-e a rím bonyolult, ugyanakkor a hétköznapiakban is megtapasztalható jelentéskezdeményező funkcionálását nyelvészeti eszközökkel bemutatni, magyarázni, igazolni, illetve kidolgozható-e olyan tudományos perspektíva, amelyből a poétikai struktúrák szemantikai motiváltsága, referenciális komplexitása felismerhetővé válik. Nos, a kísérlet remélhetőleg sikeresnek bizonyul, és az itt részletezett eredmények valóban megalapozzák a rímre irányuló további

nyelvtudományi kutatásokat, valamint a poétikai jelenségek átfogó igényű nyelvészeti magyarázatát.

Köszönettel tartozom mindazoknak, akik kutatásaimat segítették, folytonosan irányt mutattak és az eredmények alapos és következetes végiggondolására készítettek. Hálásan köszönöm Tolcsvai Nagy Gábornak és Tátrai Szilárdnak, hogy mindig nyitottak voltak feltevéseimre, megjegyzéseikkel, kritikai észrevételeikkel pedig rendre árnyalták azokat. Külön köszönöm Pethő Józsefnek azt a sok értékes javaslatot, amelyekkel a munkám hiányosságaira, pontatlanságaira hívta fel a figyelmem, azok kijavítása számos tévedést tett elkerülhetővé. Köszönöm Laczkó Krisztinának és Kugler Nórának a folyamatos biztatást és az egyes részeredmények alapos kidolgozására történő bátorítást. Hálával tartozom továbbá a Stíluskutató csoport és a DiAGram Funkcionális nyelvészeti kutatóműhely tagjainak, a velük folytatott diskurzusok alapvetően meghatározták tudományos tájékozódásomat, de elméleti és módszertani következetességhez is szoktattak a kutatások során. Hálámat szeretném kifejezni a TINTA Könyvkiadónak, különösen Kiss Gábornak a kötet megjelenésében nyújtott támogatásáért, valamint Mandl Orsolyának szerkesztői munkájáért. Végezetül ki nem fejezhető hálával köszönöm feleségemnek, hogy nemcsak elviselte a tudományos kutatással járó nehézségeket, de töretlenül támogatott munkám véghezvitelében. Neki ajánlom ezt a kötetet.

Veszprém, 2014. március 9.

Simon Gábor